

OIKEUDEN PERUSTEOKSET

RIKOSOIKEUS

TAPIO LAPPI-SEPPÄLÄ
KAARLO HAKAMIES
DAN HELENIUS
SAKARI MELANDER
KIMMO NUOTIO
TIMO OJALA
ILKKA RAUTIO

ALMA TALENT
HELSINKI 2022

Tilaa kirja Alma Talent Shopista >>

VIIDES, UUDISTETTU PAINOS

COPYRIGHT © 2022 ALMA TALENT OY JA TEKIJÄT

GRAAFINEN SUUNNITTELU: PORKKA & KUUTSA OY

PAINO: BALTO PRINT LIETTUA 2022

ISBN 978-952-14-4588-0

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

ESIPUHE VIIDENTEEN, UUDISTETTUUN PAINOKSEEN

Suomen rikoslain kokonaisuudistukseen tähtäävä lainvalmistelu käynnistyi vuonna 1980 Rikoslakiprojektin asettamisen myötä. Projektiorganisaation johdolla toteutettu uudistushanke saatettiin asiallisesti päätökseen vuosituhannen vaihteessa. Aika oli otollinen uuden rikosoikeutta koskevan kokonaisuudistuksen julkaisemiseen. Tätä tarkoitusta palvelivat korkeimman oikeuden presidentin Olavi Heinosen johdolla vuonna 1999 ilmestynyt *Rikosoikeus*-teos sekä siitä vuonna 2002 julkaistu uudistettu laitos. Vuonna 2008 teoksesta ilmestyi uuden päätoimittajan ja uudistetun kirjoittajakunnan voimin kolmas, uudistettu laitos, josta otettiin muuttamaton lisäpainos vuonna 2013.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana useat rikoslain luvut sekä eri seuraamuksia koskevat määräykset ovat käyneet läpi perinpohjaisen muutoksen. Rikosoikeuden kysymykset ovat saaneet yhä näkyvämmän sijan myös korkeimman oikeuden työssä. Oli tarve uudelle laitokselle. Teoksesta nyt julkaistava viides, uudistettu painos vastaa tähän tarpeeseen, jälleen osittain uudistetun kirjoittajakunnan voimin.

Kirja sisältää ajantasaisen kokonaisuudistuksen voimassa olevasta oikeudesta. Teos rakentuu rikoslain systematiikan varaan, painon ollessa rikoslain erityisen osan puolella. Rikoslain yleisen osan ongelmiin sekä seuraamusjärjestelmän kysymyksiin on käytössä olevien sivumäärien puitteissa ollut mahdollista paneutua vain pistemäisesti. Näiden teemojen osalta lukijan kannattaakin kääntyä alan erillisteosten puoleen.

Teoksen kirjoittajaryhmän työ on jakaantunut seuraavasti:

Kaarlo Hakamies: luvut 29, 36, 39, ja 51 (osittain).

Dan Helenius: kansainvälinen ja eurooppalainen rikosoikeus (osittain), rikoslain luvut 1, 18 (yhdessä Pekka Koskisen kanssa) ja 35 (yhdessä Martti Majasen kanssa) sekä osittain luvut 41 ja 50a.

Tapio Lappi-Seppälä: seuraamusjärjestelmä, yleiset opit (osittain), rikoslain luvut 28 ja 31 sekä osittain luvut 21, 23 ja 41.

Sakari Melander: yleiset opit (osittain), rikoslain luvut 17 (yhdessä Martti Majasen kanssa), 22, 24, 25, 47 ja 50 sekä osittain luvut 38 ja 50a.

Kimmo Nuotio: kansainvälinen ja eurooppalainen rikosoikeus (osittain), rikoslain luvut 11, 14, 15, 16, 32, 33, 34, 34a, 37, 44, 48, 48a ja 49, joista luvut 15, 16 ja 32 yhdessä Martti Majasen kanssa.

Timo Ojala: rikoslain luvut 12, 13 ja 45 sekä osittain luvut 20, 21 ja 23.

Ilkka Rautio: rikoslain luvut 30, 40 ja 46 sekä osittain luvut 20, 38 ja 51.

Oikeuskäytäntöä ja lainsäädäntöä on teoksessa seurattu 1.1.2022 asti.

Helsingissä helmikuun 15. päivänä 2022

Tapio Lappi-Seppälä

SISÄLLYS

Esipuhe viidenteen, uudistettuun painokseen	5
Esipuhe neljänteen, uudistettuun painokseen	7
Teoksen kirjoittajat	9
Lukijalle.....	35
Lyhenteet.....	37

I YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ 41

1. RIKOSLAKI JA SEN UUDISTUSTYÖ	43
2. RIKOSOIKEUDELLISEN VASTUUN YLEISISTÄ EDELLYTYKSISTÄ (RL 3 LUKU)	48
1. Yleistä.....	48
2. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate (RL 3:1)	48
2.1. Laillisuusperiaatteen sääntely	48
2.2. Lailla säätämistä koskeva vaatimus.....	49
2.3. Täsmällisyysvaatimus.....	51
2.4. Kirjoitettu laki tuomitsemisen perusteena	52
2.5. Analogiakielto	52
2.6. Taannehtivuuskielto	53
3. Ajallinen soveltuvuus (RL 3:2).....	54
3.1. Pääsääntönä tekohetken laki.....	54
3.2. Lievemmän lain periaate (RL 3:2.2)	55
4. Laiminlyöntirikokset – vastuu laiminlyönneistä (RL 3:3).....	56
5. Syyntakeisuus ja rikosoikeuden vastuuikäraja (RL 3:4)	60
5.1. Syyntakeettomuus (RL 3:4.2).....	61
5.2. Alentunut syyntakeisuus (RL 3:4.3)	63
6. Syyksiluettavuus (RL 3:5).....	65
7. Tahallisuus (RL 3:6)	66
8. Tuottamus (RL 3:7).....	70
3. VASTUUVAPAAUSPERUSTEISTA (RL 4 LUKU)	73
1. Yleistä.....	73
2. Erehdykset.....	73
2.1. Yleistä	73
2.2. Tunnusmerkistöerehdys (RL 4:1).....	74
2.3. Kieltoerehdys (RL 4:2).....	76
2.4. Vastuusta vapauttavaa seikkaa koskeva erehdys (RL 4:3)	80

3.	Hätävarjelu (RL 4:4).....	82
3.1.	Oikeutettu hätävarjelu (RL 4:4.1)	83
3.2.	Hätävarjeluun liioittelu (RL 4:4.2)	87
4.	Pakkotila (RL 4:5)	90
4.1.	Pakkotila oikeuttamisperusteena (RL 4:5.1).....	91
4.2.	Pakkotila anteeksiantoperusteena (RL 4:5.2)	93
5.	Voimakeinojen käyttö (RL 4:6)	94
6.	Rangaistusvastuun lievennys (RL 4:7)	98
4.	YRITYS JA OSALLISUUS (RL 5 LUKU).....	99
1.	Rikoslain 5 luvun rakenne	99
2.	Yritys (RL 5:1)	99
3.	Yrityksestä luopuminen ja tehokas katuminen (RL 5:2)	103
4.	Rikoksumppanuus (RL 5:3)	106
5.	Välillinen tekeminen (RL 5:4)	107
6.	Yllytys (RL 5:5)	107
7.	Avunanto (RL 5:6).....	108
8.	Eriytyiset henkilöön liittyvät olosuhteet (RL 5:7).....	110
9.	Oikeushenkilön puolesta toimiminen (RL 5:8).....	111
5.	SEURAAMUSJÄRJESTELMÄN PÄÄPIIRTEET	115
1.	Johdanto	115
1.1.	Rangaistukset ja muut rikosten seuraamukset	115
1.2.	Rikosoikeudellisen kontrollijärjestelmän vaiheet	116
1.3.	Kriminaalipoliittisen järjestelmän tapahtumavirta	118
2.	Vankeus.....	119
2.1.	Vankeusrangaistusta koskeva lainsäädäntö.....	119
2.2.	Vankeusrangaistuksen tuomitseminen ja täytäntöönpano.....	121
2.3.	Ehdonalainen vapaus.....	126
2.4.	Pitkäaikaisvangit.....	129
3.	Ehdollinen vankeus	131
3.1.	Ehdollisen rangaistuksen edellytykset	132
3.2.	Ehdollisen vankeuden tehosteet	133
3.3.	Lykkäytymisetu ja sen menettäminen.....	134
4.	Yhdyskuntapalvelu	135
4.1.	Yleistä.....	135
4.2.	Yhdyskuntapalveluun tuomitseminen.....	136
4.3.	Yhdyskuntapalvelun sisältö ja toimeenpano	138
4.4.	Ehtojen rikkominen	139
5.	Valvontarangaistus.....	140
5.1.	Valvontarangaistukseen tuomitseminen.....	140
5.2.	Valvontarangaistuksen sisältö ja toimeenpano	142
5.3.	Vankeudeksi muuntaminen ja vapautuminen	143
6.	Sakko	144
6.1.	Yleistä.....	144
6.2.	Sakon määrääminen päiväsakkojärjestelmän mukaan.....	145
6.3.	Yksinkertaistetut sakotusmuodot.....	146
6.4.	Sakon maksaminen ja muuntorangaistus.....	149
6.5.	Yhteisösakko.....	150
7.	Rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopuminen	151
7.1.	Yleistä.....	151
7.2.	Ilmoittamatta jättäminen ja esitutkinnan rajoittaminen	152

7.3.	Syyttämättä jättäminen.....	153
7.4.	Tuomitsematta jättäminen.....	156
8.	Nuorten seuraamusjärjestelmä	157
8.1.	Yleistä.....	157
8.2.	Nuoret rikoksenteijät ja sosiaalitoimi.....	158
8.3.	Nuorten erityisjärjestelyt rikoslainsäädännössä.....	159
8.4.	Ehdollinen vankeus nuorten seuraamuksena	160
8.5.	Nuorisorangaistus.....	161
9.	Rangaistuksen määrääminen tuomioistuimissa	164
9.1.	Yleistä.....	164
9.2.	Mittaamisperiaatteet: Oikeudenmukaisuus ja tarkoituksenmukaisuus rangaistuksen määräämisessä.....	169
9.3.	Moitittavuusarvio ja rangaistuksen ankaruudesta päättäminen.....	172
9.4.	Koventamisperusteet (RL 6:5).....	173
9.5.	Rangaistusta lieventävät perusteet (RL 6:6–7)	177
9.6.	Kohtuullistamisperusteet (RL 6:7)	186
9.7.	Rangaistusasteikon lieventäminen	189
10.	Yhteisen rangaistuksen määrääminen	192
10.1.	Yhteisen rangaistuksen määräämisen tilanteet.....	193
10.2.	Sovellettavat rangaistusasteikot	194
10.3.	Yhteisen rangaistuksen mittaaminen	195
10.4.	Aikaisempien tuomioiden huomioonottaminen (jälkikonkurrenssi).....	199
11.	Syntyakeettomuus ja hoitoon määrääminen.....	202
11.1.	Yleistä.....	202
11.2.	Syntyakeisuuden selvittäminen.....	203
11.3.	Syntyakeettomien hoito.....	204
11.4.	Alentuneesti syntyakeiset rangaistus- ja hoitojärjestelmässä.....	207
12.	Konfiskaatio.....	207
12.1.	Yleistä.....	207
12.2.	Hyödyn menettäminen	208
12.3.	Välinekonfiskaatio	210
12.4.	Rikoksen tuote, rikosesine ja säilytysväline	211
12.5.	Arvokonfiskaatio	211
12.6.	Menettämisseuraamuksen määrääminen	212
13.	Seuraamusten raukeaminen.....	214
13.1.	Rikosoikeudellinen vanhentuminen	214
13.2.	Armahdus.....	216
13.3.	Rikoksenteijän kuoleman vaikutus.....	218
6.	KANSAINVÄLINEN JA EUROOPPALAINEN RIKOSOIKEUS.....	220
1.	Johdanto	220
2.	Kansainvälinen rikosoikeus	224
2.1.	Kansainvälisen rikosoikeuden luonne, ala ja periaatteet.....	224
2.2.	Kansainvälinen kriminaalipolitiikka ja kansainväliset rikokset	230
2.3.	Kansainvälisoikeudelliset rikostuomioistuimet	233
2.4.	Pysyvä kansainvälinen rikostuomioistuin.....	234
2.5.	Perussäännön sisältö	235
3.	Eurooppalainen rikosoikeus	238
3.1.	Yleistä.....	238
3.2.	Roomasta Lissaboniin	239
3.3.	Eurooppaoikeus	244
3.4.	Eurooppalaisen rikosoikeuden käsite ja vaikutustavat.....	245
3.5.	EU-säännösten valmistelu Suomessa.....	250

7. SUOMEN RIKOSOIKEUDEN SOVELTAMISALA (RL 1 LUKU)	252
1. Yleistä	252
1.1. Rikosoikeudellinen toimivalta ja rikosoikeuden soveltamisala	252
1.2. Rikosoikeudelliset toimivaltaperiaatteet ja liittymäsäännöt	253
2. Säännökset	254
2.1. Suomessa tehty rikos ja rikoksen tekopaikka (RL 1:1 ja RL 1:10)	254
2.2. Suomalaiseen alukseen liittyvä rikos (RL 1:2)	260
2.3. Suomeen kohdistunut rikos (RL 1:3)	263
2.4. Virkarikos ja sotilasrikos (RL 1:4)	264
2.5. Suomalaiseen kohdistunut rikos (RL 1:5)	265
2.6. Suomalaisen tekemä rikos (RL 1:6)	266
2.7. Kansainvälinen rikos (RL 1:7)	268
2.8. Muu Suomen ulkopuolella tehty rikos (RL 1:8)	271
2.9. Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 1:9)	273
2.10. Kaksoisrangaistavuuden vaatimus (RL 1:11)	274
2.11. Valtakunnansyyttäjän syytemääräys (RL 1:12)	277
2.12. Ulkomainen tuomio (RL 1:13)	279
2.13. Viittaussäännös (RL 1:14)	281
2.14. Suomea velvoittavat sopimukset ja kansainvälisoikeudellinen käytäntö (RL 1:15)	282
2.15. Kansallisesti rajoittuneet rikokset	282

II RIKOSLAJIT

285

1. RL 11: SOTARIKOKSET JA RIKOKSET IHMISYYTTÄ VASTAAN	287
1. Yleistä	287
2. Säännökset	291
2.1. Joukkotuhonta (RL 11:1)	291
2.2. Joukkotuhonnan valmistelu (RL 11:2)	292
2.3. Rikos ihmisyyttä vastaan (RL 11:3)	292
2.4. Törkeä rikos ihmisyyttä vastaan (RL 11:4)	294
2.5. Hyökkäysrikos (RL 11:4a)	295
2.6. Hyökkäysrikoksen valmistelu (RL 11:4b)	297
2.7. Sotarikos (RL 11:5)	298
2.8. Törkeä sotarikos (RL 11:6)	302
2.9. Lievä sotarikos (RL 11:7)	303
2.10. Jalkaväkimiinakiellon rikkominen (RL 11:7a)	304
2.11. Kemiallisen aseiden kiellon rikkominen (RL 11:8)	304
2.12. Biologisen aseiden kiellon rikkominen (RL 11:9)	306
2.13. Kidutus (RL 11:9a)	307
2.14. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan (RL 11:10)	308
2.14.1. Suojan kohde	308
2.14.2. Tekotavat	311
2.15. Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan (RL 11:10a)	314
2.16. Syrjintä (RL 11:11)	314
2.16.1. Soveltamisala	315
2.16.2. Tekotavat	318
2.17. Esimiehen vastuu (RL 11:12)	321
2.18. Alaisen rikoksen ilmoittamatta jättäminen (RL 11:13)	322
2.19. Hallituksen määräys ja esimiehen käsky (RL 11:14)	323

3.	Rajoitussäännös	323
3.1.	Rajoitussäännös (RL 11:14a).....	323
3.2.	Syyteoikeus (RL 11:14b)	323
3.3.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu	323
4.	Konkurrenssi	323
2.	RL 12: MAANPETOSRIKOKSET	325
1.	Yleistä	325
2.	Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisrikokset	327
2.1.	Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantaminen (RL 12:1).....	327
2.2.	Sotaan yllyttäminen (RL 12:2)	329
3.	Varsinaiset maanpetokset	331
3.1.	Maanpetos (RL 12:3).....	331
3.2.	Törkeä maanpetos (RL 12:4).....	333
4.	Vakoilu ja vastaava tietojen hankkiminen ja luovuttaminen	334
4.1.	Vakoilu (RL 12:5).....	334
4.2.	Törkeä vakoilu (12:6).....	340
4.3.	Turvallisuussalaisuuden paljastaminen (RL 12:7).....	341
4.4.	Tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen (RL 12:8)	342
4.5.	Luvaton tiedustelutoiminta (RL 12:9).....	343
5.	Muut maanpetosrikokset	344
5.1.	Puolueettomuusmääräysten rikkominen (RL 12:10)	344
5.2.	Maanpetoksellinen yhteydenpito (RL 12:11)	345
5.3.	Rajoitussäännös (RL 12:12)	346
3.	RL 13: VALTIOPETOSRIKOKSET	347
1.	Yleistä	347
2.	Tunnusmerkit	348
2.1.	Valtiopetos (RL 13:1).....	348
2.2.	Törkeä valtiopetos (RL 13:2).....	352
2.3.	Valtiopetoksen valmistelu (RL 13:3)	354
2.4.	Laiton sotilaallinen toiminta (RL 13:4).....	358
3.	Konkurrenssi	359
4.	RL 14: RIKOKSET POLIITTISIA OIKEUKSIA VASTAAN	361
1.	Yleistä	361
2.	Vaaleihin liittyvät rikokset	361
2.1.	Vaalirikos (RL 14:1)	361
2.2.	Vaalilahjonta (RL 14:2)	362
2.3.	Vilpillinen äänestäminen (RL 14:3)	363
2.4.	Vaalituloksen vääristäminen (RL 14:4).....	364
2.5.	Määritelmäsäännös (RL 14:7)	365
3.	Muut poliittiset toimintavapaudet	366
3.1.	Poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen (RL 14:5)	366
3.2.	Kokouksen estäminen (RL 14:6).....	369
4.	Konkurrenssi	369
5.	RL 15: RIKOKSET OIKEUDENKÄYTTÖÄ VASTAAN	371
1.	Yleistä	371
2.	Perätön lausuma	372
2.1.	Perätön lausuma tuomioistuimessa (RL 15:1)	372
2.1.1.	Tekopaikka ja tekijä	372
2.1.2.	Tekotavat	373

2.1.3.	Tahallisuus	376
2.1.4.	Etäkuulustelut.....	376
2.2.	Perätön lausuma viranomaismenettelyssä (RL 15:2)	376
2.3.	Törkeä perätön lausuma tuomioistuimessa (RL 15:3)	379
2.4.	Tuottamuksellinen perätön lausuma (RL 15:4)	380
2.5.	Yritetty yllytys perättömään lausumaan (RL 15:5)	381
2.6.	Perätöntä lausumaa koskevia yhteisiä säännöksiä	381
2.6.1.	Ulkomailla tai kansainvälisessä tuomioistuimessa tehty perätön lausuma (RL 15:12)	381
2.6.2.	Ulkomailla tehty perätön lausuma (RL 15:12).....	381
2.6.3.	Rikokset Kansainvälisen rikostuomioistuimen oikeudenkäyttöä vastaan (RL 15:12a)	382
2.6.4.	Rajoitussäännös (RL 15:13).....	382
3.	Väärä ilmianto ja todistusaineiston vääristeleminen	384
3.1.	Väärä ilmianto (RL 15:6).....	384
3.2.	Todistusaineiston vääristeleminen (RL 15:7)	385
3.3.	Törkeä todistusaineiston vääristeleminen (RL 15:8).....	386
4.	Oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen (RL 15:9)	387
5.	Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen (RL 15:10)	388
6.	Rikoksentehtäjän suojeleminen (RL 15:11)	390
7.	Rikokset kansainvälisen rikostuomioistuimen oikeudenkäyttöä vastaan (RL 15:12a).....	391
6. RL 16:	RIKOKSET VIRANOMAISIA VASTAAN	393
1.	Yleistä	393
2.	Virkamiehen vastustaminen	394
2.1.	Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen (RL 16:1)	394
2.1.1.	Teon kohde	394
2.1.2.	Tekomuodot.....	396
2.2.	Virkamiehen vastustaminen (RL 16:2).....	399
2.3.	Haitanteko virkamiehelle (RL 16:3).....	399
2.4.	Niskoittelu poliisia vastaan (RL 16:4)	401
2.5.	Niskoittelu rajavartiomiestä vastaan (RL 16:4a)	403
2.6.	Niskoittelu tullimestä vastaan (RL 16:4b).....	404
3.	Viranomaisille annettavien tietojen totuudenmukaisuuden turvaaminen	405
3.1.	Väärän henkilötiedon antaminen (RL 16:5)	405
3.2.	Sakkovilppi (RL 16:6)	406
3.3.	Rekisterimerkintärikos (RL 16:7).....	407
3.4.	Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle (RL 16:8)	409
4.	Laiton puuttuminen viranomaisten tehtäviin ym.....	411
4.1.	Virkavallan anastus (RL 16:9)	411
4.2.	Lähestymiskiellon rikkominen (RL 16:9a).....	412
4.3.	Omaisuuutta koskevan viranomaiskiellon rikkominen (RL 16:10)	415
4.4.	Liiketoimintakiellon rikkominen (RL 16:11).....	416
4.5.	Viranomaisen hallussa olevan todistuskappaleen hävittäminen (RL 16:12)	417
5.	Viranomaisiin kohdistuvat lahjusrikokset	418
5.1.	Lahjuksen antaminen (RL 16:13)	418
5.2.	Törkeä lahjuksen antaminen (RL 16:14).....	420
5.3.	Lahjuksen antaminen kansanedustajalle (RL 16:14a)	421
5.4.	Törkeä lahjuksen antaminen kansanedustajalle (RL 16:14b).....	422
6.	Vapautensa menettäneiden henkilöiden säilytyksen turvaaminen	423
6.1.	Vangin laitton vapauttaminen (RL 16:15)	423
6.2.	Vangin karkaaminen (RL 16:16)	425
6.3.	Vangin varustautuminen aseella (RL 16:17).....	425

7.	Luvun yhteiset säännökset	426
7.1.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 16:18).....	426
7.2.	Rajoitussäännös (RL 16:19)	426
7.3.	Soveltamisasäännökset (RL 16:20)	427
7. RL 17:	RIKOKSET YLEISTÄ JÄRJESTYSTÄ VASTAAN	429
1.	Yleistä	429
2.	Julkisen kehottaminen rikokseen (RL 17:1)	429
3.	Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen (RL 17:1a)	432
4.	Mellakka ja yleinen järjestys	437
4.1.	Mellakka (RL 17:2–4).....	437
4.2.	Yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu (RL 17:5).....	439
4.3.	Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen (RL 17:6).....	440
4.4.	Luvaton turvallisuusalan elinkeinotoiminnan harjoittaminen (RL 17:6a).....	443
5.	Valtionraja- ja maahantulorikokset	444
5.1.	Valtionrajarikokset (RL 17:7 ja 17:7a).....	444
5.2.	Maahantulokiellon rikkominen (RL 17:7b)	449
5.3.	Alueloukkaus (RL 17:7c).....	452
5.4.	Laittoman maahantulon järjestäminen (RL 17:8)	454
5.5.	Törkeä laittoman maahantulon järjestäminen (RL 17:8a)	462
6.	Omarkädenoikeus (RL 17:9)	464
7.	Uskontorikokset ja hautarauhan rikkominen	465
7.1.	Uskonrauhan rikkominen (RL 17:10)	465
7.2.	Uskonnonharjoituksen estäminen (RL 17:11).....	467
7.3.	Hautarauhan rikkominen (RL 17:12).....	467
8.	Ilkivalta (RL 17:13)	468
9.	Laiton naamioituminen (RL 17:13a)	469
10.	Eläinsuojelurikokset (RL 17:14–15)	470
11.	Uhkapeli, rahapelit ja rahankeräys	476
11.1.	Uhkapelin järjestäminen (RL 17:16)	476
11.2.	Rahapelirikos (RL 17:16a)	478
11.3.	Arpajaisrikos (RL 17:16b).....	481
11.4.	Rahankeräysrikos (RL 17:16c) ja lievä rahankeräysrikos (RL 17:16d)	484
12.	Väkivaltakuvaukset ja sukupuolisiveellisyys	486
12.1.	Väkivaltakuvausten levittäminen (RL 17:17)	487
12.2.	Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen (RL 17:18).....	488
12.3.	Törkeä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen (17:18a)	491
12.4.	Kuvaohjelman laitton esittäminen tai levittäminen alaikäiselle (RL 17:18b).....	493
12.5.	Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito (RL 17:19)	494
12.6.	Sukupuolisiveellisyyttä loukkaava markkinointi (RL 17:20).....	495
12.7.	Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen (RL 17:21)	496
12.8.	Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken (RL 17:22).....	497
13.	Luvun yhteiset säännökset	498
13.1.	Eläintenpitokielto (RL 17:23)	498
13.2.	Eläinsuojelurikokseen liittyvä menettämisseuraamus (RL 17:23a).....	500
13.3.	Uhkapeliin liittyvä menettämisseuraamus (RL 17:23b).....	501
13.4.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 17:24).....	501
13.5.	Syyteoikeus (RL 17:25).....	502
8. RL 18:	RIKOKSET SUKUOIKEUKSIA VASTAAN	504
1.	Yleistä	504
2.	Tunnusmerkit	505
2.1.	Aviopetos (RL 18:1).....	505

2.2.	Sukuaseman loukkaaminen (RL 18:2).....	505
2.3.	Toisen sukuaseman vilpillinen anastus (RL 18:3).....	506
9. RL 20: SEKSUAALIRIKOKSET		507
1.	Johdanto	507
1.1.	Historia	507
1.2.	Säännösten tavoite ja kriminalisoinnin ala.....	512
1.3.	Henkisen kärsimyksen korvaaminen	515
2.	Raiskaus ja seksuaalinen pakottaminen.....	516
2.1.	Raiskaus (RL 20:1).....	516
2.1.1.	Sukupuolilyhteyden määritelmä (RL 20:10.1).....	518
2.1.2.	Tunnusmerkit.....	519
2.1.3.	Yritys.....	523
2.2.	Törkeä raiskaus (RL 20:2)	523
2.3.	Pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4)	527
2.3.1.	Seksuaalisen teon määritelmä (RL 20:10.2).....	527
2.3.2.	Tunnusmerkistö	528
3.	Seksuaalinen hyväksikäyttö	529
3.1.	Seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:5).....	529
3.1.1.	Asemaan perustuva seksuaalinen hyväksikäyttö.....	530
3.1.2.	Puolustuskyvyttömän seksuaalinen hyväksikäyttö.....	534
3.1.3.	Yritys.....	534
3.2.	Seksuaalinen ahdistelu (RL 20:5a)	534
3.3.	Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.....	536
3.3.1.	Lapsen seksuaalinen suojaikäraja	538
3.3.2.	Rajoitussäännös (RL 20:7a)	541
3.3.3.	Suojaikäraja perheessä.....	542
3.3.4.	Tahallisuus	543
3.4.	Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:7).....	545
3.5.	Törkeä lapsenraiskaus (RL 20:7b).....	549
4.	Prostituutio ja paritus	550
4.1.	Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö (RL 20:8)	550
4.2.	Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta (RL 20:8a)	555
4.3.	Lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin (RL 20:8b).....	556
4.4.	Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen (RL 20:8c)	558
4.5.	Paritus (RL 20:9).....	559
4.6.	Törkeä paritus (RL 20:9a)	564
5.	Konkurrenssi	565
6.	Yhteiset säännökset	566
6.1.	Syyteoikeus (RL 20:11)	566
6.2.	Toimenpiteistä luopuminen (RL 20:12)	566
7.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 20:13).....	566
10. RL 21: HENKEEN JA TERVEYTEEN KOHDISTUVAT RIKOKSET		569
1.	Johdanto	569
2.	Tahalliset henkirikokset.....	573
2.1.	Yleistä.....	573
2.2.	Tappo (RL 21:1).....	574
2.2.1.	Teko ja seuraus.....	574
2.2.2.	Surmaamistahallisuus.....	575
2.2.3.	Yrityksen rangaistavuus.....	583
2.2.4.	Rangaistukset.....	585

2.3.	Murha (RL 21:2).....	585
2.3.1.	Vakaa harkinta	586
2.3.2.	Raakuus ja julmuus	593
2.3.3.	Vakava yleinen vaara	599
2.4.	Virkamiehiin kohdistuvat rikokset	599
2.4.1.	Kokonaisarvostelu	600
2.4.2.	Yhteisiä kysymyksiä	604
2.5.	Surma (RL 21:3)	605
2.6.	Lapsensurma (RL 21:4).....	609
3.	Pahoinepitelyrikokset ja valmistelurikos	611
3.1.	Pahoinepity (RL 21:5).....	611
3.1.1.	Pahoinepityn muodot	611
3.1.2.	Ruumiillinen väkivalta	612
3.1.3.	Terveyden vahingoittaminen.....	612
3.1.4.	Tahallisuus	613
3.1.5.	Erytisiä vastuuongelmia	614
3.2.	Törkeä pahoinepity (RL 21:6)	619
3.2.1.	Teon seuraukset	619
3.2.2.	Tekotapa	622
3.2.3.	Tahallisuus	625
3.3.	Törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu (RL 21:6a).....	626
3.3.1.	Yleistä	626
3.3.2.	Tekotavat	628
3.3.3.	Yleisiä tulkintaohjeita	633
3.4.	Lievä pahoinepity (RL 21:7)	634
3.5.	Yrityksen rangaistavuus	637
4.	Kuoleman- ja vammantuottamusrikokset	637
4.1.	Kuolemantuottamus (RL 21:8)	637
4.1.1.	Teko, laiminlyönti, seuraus	637
4.1.2.	Huolimattomuus.....	645
4.1.3.	Teon huolimattomuus.....	646
4.1.4.	Konkurrenssi.....	654
4.2.	Törkeä kuolemantuottamus (RL 21:9)	655
4.3.	Vammantuottamus (RL 21:10).....	657
4.4.	Törkeä vammantuottamus (RL 21:11)	661
5.	Vaarantamisrikokset	662
5.1.	Tappeluun osallistuminen (RL 21:12).....	662
5.2.	Vaaran aiheuttaminen (RL 21:13).....	664
5.3.	Heitteillepano (RL 21:14).....	666
5.4.	Pelastustoimen laiminlyönti (RL 21:15).....	669
6.	HIV ja rikosoikeudellinen vastuu	670
7.	Syyte oikeus ja soveltamisäännös	673
7.1.	Syyte oikeus (RL 21:16).....	673
7.2.	Soveltamisalasäännös (RL 21:18).....	675
11.	RL 22: SIKIÖN, ALKION JA PERIMÄN MUOKKAAMISESTA	677
1.	Yleistä	677
2.	Laiton raskauden keskeyttäminen	679
2.1.	Laiton raskauden keskeyttäminen (RL 22:1)	679
2.2.	Törkeä laiton raskauden keskeyttäminen (RL 22:2)	683
3.	Laiton alkioon puuttuminen (RL 22:3).....	685
4.	Laiton perimään puuttuminen (RL 22:4).....	687
5.	Laiton sukusolujen käyttö (RL 22:5).....	689
6.	Lapsen identiteetin loukkaaminen (RL 22:6).....	692

12. RL 23: LIIKENNERIKOKSET	695
1. Johdanto	695
1.1. Liikenneturvallisuus ja liikennepolitiikka	695
1.2. Kriminaalipolitiikka ja kriminalisoinnit	697
2. Liikenneturvallisuuden vaarantamisrikokset	701
2.1. Liikenneturvallisuuden vaarantaminen (RL 23:1)	701
2.1.1. Tieliikenne	702
2.1.2. Vesiliikenne	714
2.1.3. Kauppamerenkulku	716
2.1.4. Ilmaliikenne	717
2.1.5. Junaliikenne	719
2.2. Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen (RL 23:2)	722
2.2.1. Tieliikenne	722
2.2.2. Muut liikennemuodot	730
3. Liikennejuopumus	732
3.1. Yleistä	732
3.2. Rattijuopumus (RL 23:3)	737
3.2.1. Puhtaat alkoholitapaukset (Alkoholia nauttineet) (RL 23:3.1)	737
3.2.2. Huumausaineet (RL 23:3.2)	739
3.2.3. Muut huumeet (RL 23:3.3)	740
3.2.4. Yhteisiä kysymyksiä	741
3.3. Törkeä rattijuopumus (RL 23:4)	748
3.4. Vesiliikennejuopumus (RL 23:5)	751
3.5. Ilmaliikennejuopumus (RL 23:6)	755
3.6. Junaliikennejuopumus (RL 23:7)	758
3.7. Kulkuneuvon luovuttaminen juopuneelle (RL 23:8)	759
3.8. Liikennejuopumus moottorittomalla ajoneuvolla (RL 23:9)	761
4. Muut liikenne rikokset	763
4.1. Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta (RL 23:10)	763
4.2. Liikennepako tieliikenteessä (RL 23:11)	765
4.3. Liikenteen häirintä (RL 23:11a)	768
5. Määritelmät (RL 23:12)	768
6. Liikenne rikosten erityisseuraamukset	769
6.1. Ajokieltoseuraamukset	770
6.2. Muita seuraamuksia	775
6.2.1. Vakuutus oikeudellisia seuraamuksia	775
6.2.2. Päihdehuollon toimenpiteet	776
6.2.3. Ajoneuvon konfiskointi	777
13. RL 24: YKSITYISYYDEN, RAUHAN JA KUNNIAN LOUKKAAMISRIKOKSET	783
1. Kotirauharikokset (RL 24:1–7 ja 24:11)	783
1.1. Yleistä	783
1.2. Kotirauhan rikkominen (RL 24:1)	785
1.3. Viestintärauhan rikkominen (RL 24:1a)	790
1.4. Törkeä kotirauhan rikkominen (RL 24:2)	793
1.5. Julkisrauhan rikkominen (RL 24:3)	795
1.6. Törkeä julkisrauhan rikkominen (RL 24:4)	799
1.7. Salakuuntelu (RL 24:5)	799
1.8. Salakatselu (RL 24:6)	803
1.9. Salakuuntelun ja salakatselun valmistelu (RL 24:7)	807
1.10. Kotirauhan piiri (RL 24:11)	808

2.	Kunnian ja yksityisyyden suoja (RL 24:8–10)	809
2.1.	Yleistä	809
2.2.	Joukkoviestinnän sääntely ja itsesääntely	811
2.3.	Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (RL 24:8)	816
2.4.	Törkeä yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (RL 24:8a)	824
2.5.	Kunnianloukkaus (RL 24:9)	825
2.6.	Törkeä kunnianloukkaus (RL 24:10)	832
3.	Syyteoikeus (RL 24:12)	832
14. RL 25: VAPAUTEEN KOHDISTUVAT RIKOKSET		836
1.	Yleistä	836
2.	Vapaudenriisto	838
2.1.	Vapaudenriisto (RL 25:1)	838
2.2.	Törkeä vapaudenriisto (RL 25:2)	842
2.3.	Ihmiskauppa (RL 25:3)	843
2.4.	Törkeä ihmiskauppa (RL 25:3a)	850
2.5.	Laiton adoptiosuostumuksen hankkiminen (RL 25:3b) ja laiton adoptionvälitys (RL 25:3c)	852
2.6.	Panttivangin ottaminen (RL 25:4)	854
2.7.	Panttivangin ottamisen valmistelu (RL 25:4a)	856
2.8.	Lapsen omavaltainen huostaanotto (RL 25:5)	858
2.9.	Lapsikaappaus (RL 25:5a)	860
2.10.	Tuottamuksellinen vapaudenriisto (RL 25:6)	861
3.	Laiton uhkaus (RL 25:7)	862
4.	Vainoaminen (RL 25:7a)	866
5.	Pakottaminen (RL 25:8)	869
6.	Syyteoikeus (RL 25:9)	873
7.	Toimenpiteistä luopuminen (RL 25:9a)	875
8.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 25:10)	875
15. RL 28: VARKAUS, KAVALLUS JA LUVATON KÄYTTÖ		877
1.	Yleistä	877
2.	Varkausrikokset	879
2.1.	Varkaus (RL 28:1)	879
2.2.	Törkeä varkaus (RL 28:2)	885
2.3.	Näpistys (RL 28:3)	892
3.	Kavallusrikokset	894
3.1.	Kavallus (RL 28:4)	894
3.1.1.	Esinekavallus (RL 28:4.1)	894
3.1.2.	Löytötavaran kavallus (RL 28:4.2)	896
3.1.3.	Tilitysvelvollisuuden laiminlyönti (saatavan kavallus, RL 28:4.3)	898
3.1.4.	Kavallustahallisuus	900
3.2.	Törkeä kavallus (RL 28:5)	901
3.3.	Lievä kavallus (RL 28:6)	902
3.4.	Yrityksen rangaistavuus	903
4.	Luvatton käyttö	904
4.1.	Yleistä	904
4.2.	Luvatton käyttö (RL 28:7)	905
4.3.	Törkeä luvatton käyttö (RL 28:8)	908
4.4.	Lievä luvatton käyttö (RL 28:9)	909
4.5.	Moottorikulkuneuvon käyttövarkaus (RL 28:9a)	911
4.6.	Törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus (RL 28:9b)	914

4.7.	Lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus (RL 28:9c)	915
4.8.	Yrityksen rangaistavuus	916
5.	Erityisiä tunnusmerkistöjä	916
5.1.	Luvatton pyynti (RL 28:10).....	917
5.2.	Hallinnan loukkaus (RL 28:11).....	917
5.3.	Vakuusoikeuden loukkaus (RL 28:12).....	920
6.	Murtovälineen hallussapito (RL 28:12a)	922
7.	Yhteisiä säännöksiä	923
7.1.	Määritelmät (RL 28:13).....	923
7.2.	Jokamiehen oikeuksista (RL 28:14).....	925
7.3.	Syyteoikeus (RL 28:15).....	926
8.	Rikoslain 28 luvun nojalla tuomitut rikokset käräjäoikeuksissa	927
16.	RL 29: RIKOKSET JULKISTA TALOUTTA VASTAAN	930
1.	Yleistä verorikoksista	930
1.1.	Verorikollisuus ja verokontrolli	930
1.2.	Verosuunnittelu, veron kiertäminen ja verovilppi.....	932
1.3.	Verotusmenettelyn ja rikosprosessin suhde.....	936
1.4.	Verorikollisuuteen liittyviä ilmiöitä.....	944
2.	Verorikosten tunnusmerkistöt	952
2.1.	Veropetos (RL 29:1).....	952
2.1.1.	Tekotavat	952
2.1.2.	Yleiset edellytykset	961
2.2.	Törkeä veropetos (RL 29:2).....	982
2.3.	Lievä veropetos (RL 29:3).....	984
2.4.	Verorikkomus (RL 29:4).....	984
3.	Työeläke- ja tapaturmavakuutusmaksupetokset	988
3.1.	Yleistä.....	988
3.2.	Tunnusmerkistöt.....	991
3.2.1.	Työeläkevakuutusmaksupetos (RL 29:4a).....	991
3.2.2.	Törkeä työeläkevakuutusmaksupetos (RL 29:4b).....	994
3.2.3.	Tapaturmavakuutusmaksupetos (RL 29:4c).....	995
4.	Avustusrikokset	997
4.1.	Avustuspetos (RL 29:5).....	999
4.2.	Törkeä avustuspetos (RL 29:6).....	1005
4.3.	Avustuksen väärinkäyttö (RL 29:7).....	1005
4.4.	Törkeä avustuksen väärinkäyttö (RL 29:7a).....	1006
4.5.	Avustusrikkomus (RL 29:8).....	1007
5.	Yhteiset säännökset	1008
5.1.	Määritelmät ja vastuun kohdentaminen (RL 29:9).....	1008
5.2.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 29:10).....	1013
5.3.	Veron- ja tullinkorotuksen suhde veropetokseen ja verorikkomukseen (RL 29:11).....	1013
5.4.	Laiminlyöntimaksun suhde työeläke- ja tapaturmavakuutusmaksupetokseen (RL 29:12).....	1015
17.	RL 30: ELINKEINORIKOKSET	1017
1.	Markkinointi, kilpailumenettely, kuluttajaluotot ja matkapalvelu	1017
1.1.	Markkinointirikos (RL 30:1).....	1017
1.2.	Alkoholijuoman markkinointirikos (RL 30:1a).....	1019
1.3.	Kilpailumenettelyrikos (RL 30:2).....	1019
1.4.	Kuluttajaluottorikos (RL 30:3).....	1021
1.5.	Matkapalvelurikos (RL 30:3a).....	1022
1.6.	Matkapalvelurikkomus (RL 30:3b).....	1023

2.	Yrityssalaisuusrikokset	1024
2.1.	Yritysvakoilu (RL 30:4)	1024
2.1.1.	Yrityssalaisuuden määritelmä (RL 30:11)	1025
2.1.2.	Yritysvakoilun tunnusmerkistö.....	1027
2.2.	Yrityssalaisuuden rikkominen (RL 30:5)	1029
2.2.1.	Tunnusmerkistö	1029
2.2.2.	Liikesalaisuuden paljastaminen työsuhteen päätyttyä	1030
2.3.	Yrityssalaisuuden väärinkäyttö (RL 30:6)	1032
3.	Lahjusrikokset	1033
3.1.	Lahjominen elinkeinotoiminnassa (RL 30:7)	1033
3.2.	Törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa (RL 30:7a).....	1036
3.3.	Lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa (RL 30:8).....	1036
3.4.	Törkeä lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa (RL 30:8a).....	1037
4.	Kirjanpitorikokset	1037
4.1.	Kirjanpitorikos (RL 30:9).....	1037
4.2.	Törkeä kirjanpitorikos (RL 30:9a).....	1042
4.3.	Tuottamuksellinen kirjanpitorikos (RL 30:10)	1044
4.4.	Tilintarkastusrikos (RL 30:10a)	1045
5.	Konkurrenssi	1045
5.1.	Markkinointirikos.....	1045
5.2.	Yrityssalaisuusrikokset	1046
5.3.	Kirjanpitorikokset.....	1047
6.	Syyteoikeus (RL 30:12)	1047
7.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 30:13)	1048
8.	Soveltamisalasäännökset (RL 30:14)	1049
9.	Menettämisseuraamus (RL 30:15)	1049
18.	RL 31: RYÖSTÖ JA KIRISTYS	1051
1.	Yleistä	1051
2.	Ryöstö (RL 31:1)	1053
2.1.	Ryöstön perustilanne	1053
2.1.1.	Omaisuusrikosulottuvuus.....	1053
2.1.2.	Henkilöön kohdistuva väkivalta ja sillä uhkaaminen.....	1054
2.2.	Ryöstöntapainen kiristys.....	1057
2.3.	Ryöstöntapainen varkaus	1058
2.4.	Subjekttiivinen puoli ja osallisuus	1059
2.5.	Siirtosäännös	1060
2.6.	Yrityksen rangaistavuus	1062
3.	Törkeä ryöstö (RL 31:2)	1064
4.	Törkeän ryöstön valmistelu (RL 31:2a)	1071
5.	Kiristys (RL 31:3)	1073
6.	Törkeä kiristys (RL 31:4)	1075
19.	RL 32: KÄTKEMIS- JA RAHANPESURIKOKSET	1078
1.	Kätkemisrikokset	1080
1.1.	Kätkemisrikos (RL 32:1).....	1080
1.2.	Törkeä kätkemisrikos (RL 32:2).....	1082
1.3.	Ammattimainen kätkemisrikos (RL 32:3).....	1083
1.4.	Tuottamuksellinen kätkemisrikos (RL 32:4)	1083
1.5.	Kätkemisrikkomus (RL 32:5).....	1084

2.	Rahanpesurikokset	1084
2.1.	Rahanpesu (RL 32:6)	1084
2.2.	Törkeä rahanpesu (RL 32:7).....	1088
2.3.	Salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi (RL 32:8)	1089
2.4.	Tuottamuksellinen rahanpesu (RL 32:9).....	1090
2.5.	Rahanpesurikkomus (RL 32:10).....	1091
3.	Rajoitussäännökset (RL 32:11)	1091
4.	Menettämisseuraamus (RL 32:12)	1095
5.	Syyteoikeus (RL 32:13)	1096
6.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 32:14)	1097
20. RL 33: VÄÄRENNYSRIKOKSET		1099
1.	Yleistä	1099
2.	Tunnusmerkitöt	1101
2.1.	Väärennys (RL 33:1).....	1101
2.1.1.	Teon kohde	1102
2.1.2.	Tekotavat	1104
2.1.3.	Tahallisuusvaatimus	1111
2.1.4.	Suostumus ja valtuutus.....	1112
2.2.	Törkeä väärennys (RL 33:2)	1113
2.3.	Lievä väärennys (RL 33:3).....	1116
2.4.	Väärennysaineiston hallussapito (RL 33:4).....	1118
2.5.	Maastomerkin väärennys (RL 33:5)	1120
3.	Konkurrensi	1120
4.	Yhteiset säännökset	1123
4.1.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 33:7).....	1123
4.2.	Menettämisseuraamus	1123
4.3.	Syyteoikeus ja asianomistajan asema	1123
5.	Muut oikeudelliset seuraamukset	1124
21. RL 34: YLEISVAARALLISET RIKOKSET		1126
1.	Yleistä	1126
2.	Tunnusmerkitöt	1129
2.1.	Tuhotyö (RL 34:1)	1129
2.1.1.	Tekotavat	1130
2.1.2.	Yleisvaarallisuus	1131
2.1.3.	Yhteiskunnan tärkeän toiminnon vaarantaminen	1134
2.2.	Liikennetuhotyö (RL 34:2)	1136
2.2.1.	Tekotavat ja teko-objektit	1137
2.2.2.	Vaarantaminen ja teon tahallisuus.....	1138
2.3.	Törkeä tuhotyö (RL 34:3)	1138
2.4.	Terveiden vaarantaminen (RL 34:4)	1139
2.5.	Törkeä terveyden vaarantaminen (RL 34:5)	1142
2.6.	Ydinräjähdერიкос (RL 34:6)	1143
2.7.	Yleisvaaran tuottamus (RL 34:7).....	1144
2.8.	Törkeä yleisvaaran tuottamus (RL 34:8).....	1147
2.9.	Yleisvaarallisen rikoksen valmistelu (RL 34:9)	1147
2.10.	Vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle (RL 34:9a).....	1148
2.11.	Tietoverkkorikoksvälineen hallussapito (RL 34:9b).....	1155
2.12.	Perätön vaarailmoitus (RL 34:10).....	1156
2.13.	Kaappaus (RL 34:11)	1156
2.14.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 34:13).....	1159
3.	Konkurrensi	1159
4.	Yrityksen rangaistavuus	1161

22. RL 34A: TERRORISMIRIKOKSET	1163
1. Yleistä	1163
2. Tunnusmerkit	1170
2.1. Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset (RL 34a:1)	1170
2.2. Terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos (RL 34a:1a)	1173
2.3. Terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu (RL 34a:2)	1173
2.4. Terroristiryhmän johtaminen (RL 34a:3)	1174
2.5. Terroristiryhmän toiminnan edistäminen (RL 34a:4)	1175
2.6. Koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (RL 34a:4a)	1176
2.7. Koulutautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten (RL 34a:4b)	1177
2.8. Värväys terrorismirikoksen tekemiseen (RL 34a:4c)	1177
2.9. Terrorismin rahoittaminen (RL 34a:5)	1177
2.10. Terroristin rahoittaminen (RL 34a:5a)	1179
2.11. Terroristiryhmän rahoittaminen (RL 34a:5b)	1179
2.12. Matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten (RL 34a:5c)	1180
2.13. Terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen (RL 34a:5d)	1180
2.14. Terrorismirikoksiin liittyvä julkinen kehottaminen (RL 34a:5e)	1181
3. Yhteiset säännökset	1181
3.1. Määritelmät (RL 34a:6)	1181
3.2. Syyteoikeus (RL 34a:7)	1182
3.3. Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 34a:8)	1182
23. RL 35: VAHINGONTEKO	1184
1. Vahingonteko (RL 35:1 ja RL 35:4)	1184
1.1. Teon kohde	1184
1.2. Tekomuodot	1185
1.3. Syyksiluettavuus	1185
2. Törkeä vahingonteko (RL 35:2)	1185
3. Lievä vahingonteko (RL 35:3)	1187
4. Datavahingonteko (RL 35:3a)	1187
4.1. Teon kohde	1187
4.2. Tekomuodot	1188
4.3. Syyksiluettavuus	1189
5. Törkeä datavahingonteko (RL 35:3b)	1189
6. Lievä datavahingonteko (RL 35:3c)	1191
7. Konkurrenssi (RL 35:5)	1191
8. Syyteoikeus (RL 35:6)	1192
9. Toimenpiteistä luopuminen (RL 35:7)	1193
10. Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 35:8)	1193
11. Määritelmät (RL 35:9)	1194
24. RL 36: PETOS JA MUU EPÄREHELLISYYS	1195
1. Petosrikokset	1195
1.1. Yleistä	1195
1.2. Petos (RL 36:1)	1197
1.3. Tietojenkäsittelypetos	1214
1.4. Törkeä petos (RL 36:2)	1223
1.5. Lievä petos (RL 36:3)	1227
1.6. Vakuutuspetos (RL 36:4)	1228

2.	Luottamusaseman väärinkäyttö (RL 36:5)	1229
2.1.	Suojan piiri	1230
2.2.	Tekijäpiiri	1231
2.3.	Tekotavat	1233
3.	Kiskontarikokset	1241
3.1.	Kiskonta (RL 36:6).....	1241
3.2.	Esinekiskonta	1244
3.3.	Luottokiskonta	1251
3.4.	Törkeä kiskonta (RL 36:7)	1256
4.	Syyteoikeus (RL 36:8)	1257
5.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 36:9)	1258
25. RL 37: MAKSUVÄLINERIKOKSET		1260
1.	Yleistä	1260
1.1.	Lainsäädännön taustaa	1260
1.2.	Määritelmät (RL 37:15).....	1263
2.	Rahanväärennysrikokset	1264
2.1.	Rahanväärennys (RL 37:1).....	1264
2.2.	Törkeä rahanväärennys (RL 37:2)	1265
2.3.	Lievä rahanväärennys (RL 37:3).....	1266
2.4.	Rahanväärennyksen valmistelu (RL 37:4)	1266
2.5.	Väärän rahan käyttö (RL 37:5)	1267
2.6.	Väärän rahan hallussapito (RL 37:6)	1267
2.7.	Rahajäljitelmän levitys (RL 37:7).....	1267
2.8.	Konkurrenssikysymyksiä.....	1269
2.9.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 37:16).....	1270
3.	Maksuvälinepetosrikokset	1270
3.1.	Maksuvälinepetos (RL 37:8)	1270
3.1.1.	Anastusluonteinen maksuvälinepetos.....	1271
3.1.2.	Asiakassuhteen väärinkäyttö	1273
3.1.3.	Datan käyttöön liittyvät maksuvälinepetostilanteet	1274
3.1.4.	Maksuvälinepetosten yksiköinti	1275
3.1.5.	Konkurrenssi.....	1276
3.2.	Törkeä maksuvälinepetos (RL 37:9)	1277
3.3.	Lievä maksuvälinepetos (RL 37:10)	1278
3.4.	Maksuvälinepetoksen valmistelu (RL 37:11).....	1278
3.5.	Maksuvälinerikos (RL 37:12)	1279
3.6.	Törkeä maksuvälinerikos (RL 37:13).....	1281
3.7.	Lievä maksuvälinerikos (RL 37:14).....	1281
3.8.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu	1281
4.	Menettämisseuraamus	1281
26. RL 38: TIETO- JA VIESTINTÄRIKOKSET		1283
1.	Yleistä	1283
2.	Salassapitorikokset	1286
2.1.	Salassapitorikos (RL 38:1).....	1286
2.2.	Salassapitorikkomus (RL 38:2).....	1289
3.	Viestintärikokset	1290
3.1.	Viestintäsalaisuuden loukkaus (RL 38:3)	1290
3.2.	Törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus (RL 38:4).....	1296
3.3.	Tietoliikenteen häirintä (RL 38:5)	1297
3.4.	Törkeä tietoliikenteen häirintä (RL 38:6).....	1298

3.5.	Lievä tietoliikenteen häirintä (RL 38:7).....	1301
3.6.	Tietojärjestelmän häirintä (RL 38:7a).....	1302
3.7.	Törkeä tietojärjestelmän häirintä (RL 38:7b)	1303
4.	Tietomurto (RL 38:8)	1305
4.1.	Tietojärjestelmään tunkeutuminen	1305
4.2.	Tietojen sieppaaminen	1306
4.3.	Yritys	1307
4.4.	Toissijaisuus.....	1307
5.	Törkeä tietomurto (RL 38:8a)	1308
6.	Suojauksen purkujärjestelmärikos (RL 38:8b)	1309
7.	Tietosuoja-rikos (RL 38:9)	1309
8.	Identiteettivarkaus (RL 38:9a)	1313
9.	Syyteoikeus (RL 38:10)	1315
9.1.	Asianomistajarikokset.....	1315
9.2.	Tietosuojavaltuutetun kuuleminen	1316
10.	Menettämisseuraamus (RL 38:11)	1317
11.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 38:12)	1317
12.	Määritelmät (RL 38:13)	1317
13.	Konkurrenssi	1318
27.	RL 39: VELALLISEN RIKOKSET	1321
1.	Yleistä	1321
1.1.	Rangaistussäännösten suojeluobjekti	1321
1.2.	Velallisen rikosten kytkentä insolvenssimenettelyyn.....	1324
1.3.	Velallisen rikoksiin liittyviä ilmiöitä.....	1324
1.4.	Velallisen rikoksen tekijä	1326
1.5.	Rangaistussäännösten kehitys.....	1328
2.	Tunnusmerkistöt	1329
2.1.	Velallisen epärehellisyys (RL 39:1).....	1329
2.1.1.	Yleiset edellytykset	1329
2.1.2.	Tekotavat	1337
2.2.	Törkeä velallisen epärehellisyys (RL 39:1a)	1346
2.3.	Velallisen petos (RL 39:2)	1348
2.3.1.	Yleiset edellytykset	1348
2.3.2.	Tekotavat	1355
2.4.	Törkeä velallisen petos (RL 39:3)	1359
2.5.	Velallisen vilpillisyys (RL 39:4)	1361
2.6.	Velallisrikkomus (RL 39:5).....	1361
2.7.	Velkojansuosinta (RL 39:6).....	1362
3.	Yhteiset säännökset	1367
3.1.	Määritelmä (RL 39:8)	1367
3.2.	Syyteoikeus (RL 39:9).....	1368
28.	RL 40: VIRKARIKOKSET JA JULKISYHTEISÖN TYÖNTEKIJÄN RIKOKSET	1373
1.	Yleistä	1373
1.1.	Keskeiset käsitteet: virkasuhde ja virkavastuu	1373
1.2.	Sääntelyn rakenne.....	1374
2.	Erityisseuraamukset: varoitus ja viraltapano	1374
2.1.	Varoitus (RL 6:1.3).....	1374
2.2.	Viraltapano (RL 2:7 ja 2:10)	1374
2.2.1.	Suppeasisältöinen viraltapano	1375
2.2.2.	Laajasisältöinen viraltapano	1376

3.	Lahjusrikokset	1377
3.1.	Lahjuksen ottaminen (RL 40:1)	1378
3.1.1.	Tekijä ja teko-olosuhteet	1378
3.1.2.	Tekotavat	1382
3.2.	Törkeä lahjuksen ottaminen (RL 40:2)	1383
3.3.	Lahjusrikkomus (RL 40:3)	1384
3.4.	Lahjuksen ottaminen kansanedustajana (RL 40:4)	1388
3.5.	Törkeä lahjuksen ottaminen kansanedustajana (RL 40:4a)	1391
4.	Virkasalaisuusrikokset	1392
4.1.	Virkasalaisuuden rikkominen (RL 40:5)	1393
4.2.	Salassapitovelvollisuuden laajuus	1393
4.3.	Tekotavat	1395
4.4.	Tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen	1397
5.	Virka-aseman väärinkäyttö	1398
5.1.	Virka-aseman väärinkäyttäminen (RL 40:7)	1398
5.1.1.	Hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus	1399
5.1.2.	Virkavelvollisuuden rikkominen	1400
5.1.3.	Käskyvallan tai valvontavallan väärinkäyttö	1402
5.2.	Törkeä virka-aseman väärinkäyttäminen (RL 40:8)	1403
6.	Euroopan unionin varojen väärinkäyttö kansanedustajana (RL 40:8a ja 40:8b)	1404
7.	Virkavelvollisuuden rikkominen	1405
7.1.	Virkavelvollisuuden rikkominen (RL 40:9)	1405
7.2.	Tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen (RL 40:10)	1416
7.3.	Virkavelvollisuuden rikkomissäännökset toissijaisina rangaistussäännöksinä	1418
8.	Soveltamisala	1419
8.1.	Määritelmät (RL 40:11)	1420
8.2.	Soveltamisalasäännökset (RL 40:12)	1424
8.3.	Osallisuus virkarikokseen	1426
9.	Sotilasvirkarikokset (RL 40:13)	1427
10.	Viittausäännökset (RL 40:13a)	1427
11.	Menettämisseuraamus (RL 40:14)	1427
12.	Konkurrenssi	1427
29.	RL 41: ASERIKOKSET	1430
1.	Johdanto	1430
2.	Ampuma-aserikokset	1432
2.1.	Ampuma-aserikos (RL 41:1)	1433
2.2.	Törkeä ampuma-aserikos (RL 41:2)	1441
2.3.	Lievä ampuma-aserikos (RL 41:3)	1443
2.4.	Ampumaratarikos (RL 41:7a)	1445
3.	Muut aserikokset	1446
3.1.	Vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkominen (RL 41:4)	1446
3.2.	Vaarallisen esineen hallussapito (RL 41:5)	1448
3.3.	Toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito (RL 41:6)	1448
3.4.	Toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen luovuttaminen alaikäiselle (RL 41:7) ...	1449
3.5.	Rikesakko (RL 41:8)	1450
30.	RL 44: TERVEYTTÄ JA TURVALLISUUTTA VAARANTAVAT RIKOKSET	1451
1.	Yleistä	1451
2.	Tunnusmerkitöt	1454
2.1.	Terveysrikos (RL 44:1)	1454
2.2.	Terveysuojelurikkomus (RL 44:2)	1457
2.3.	Luvaton terveydenhuollon ammattitoimen harjoittaminen (RL 44:3)	1458

2.4.	Luvaton eläinlääkäriammattin harjoittaminen (RL 44:4).....	1459
2.5.	Eläintaudin leviämisvaaran aiheuttaminen (RL 44:4a).....	1459
2.6.	Lääkerikos (RL 44:5)	1461
2.7.	Kuluttajamarkkinoilta kielletyn psykoaktiivisen aineen kiellon rikkominen (RL 44:5a).....	1463
2.8.	Dopingrikos (RL 44:6).....	1464
2.9.	Törkeä dopingrikos (RL 44:7).....	1466
2.10.	Lievä dopingrikos (RL 44:8).....	1468
2.11.	Geenitekniikkarikos (RL 44:9).....	1468
2.12.	Kliinistä lääketutkimusta koskeva rikos (RL 44:9a).....	1470
2.13.	Lääketieteellistä tutkimusta koskeva rikos (RL 44:9b).....	1471
2.14.	Ydinenergian käyttörikos (RL 44:10)	1472
2.15.	Räjähderikos (RL 44:11).....	1473
2.16.	Varomaton käsittely (RL 44:12)	1475
2.17.	Radioaktiivisen aineen hallussapitorikos (RL 44:12a).....	1477
2.18.	Vaarallisten aineiden kuljetusrikos (RL 44:13)	1478
2.19.	Vaaranmerkintärikkomus (RL 44:14).....	1479
2.20.	Eläimen vartioimatta jättäminen (RL 44:15)	1480
2.21.	Määritelmäsäännös (RL 44:16).....	1482
2.22.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 44:17).....	1482
31. RL 45: SOTILASRIKOKSET		1484
1.	Yleistä	1484
1.1.	Sotilasrikokset	1484
1.2.	Seuraamukset ja prosessin erityispiirteet.....	1485
2.	Sotilasoikeudenkäyntiasioiden henkilöllinen soveltamisala (RL 45:27)	1489
3.	Palvelusrikokset (RL 45:1–4)	1496
3.1.	Törkeä palvelusrikos (RL 45:2).....	1509
3.2.	Lievä palvelusrikos (RL 45:3).....	1510
3.3.	Tuottamuksellinen palvelusrikos (RL 45:4).....	1511
4.	Vartiorikokset (RL 45:5–8)	1512
4.1.	Törkeä vartiorikos (RL 45:6).....	1513
4.2.	Lievä vartiorikos (RL 45:7)	1514
4.3.	Tuottamuksellinen vartiorikos (RL 45:8)	1514
5.	Poissaolorikokset (RL 45:9–10)	1514
5.1.	Palvelusta koskevia määritelmiä.....	1514
5.2.	Poissaolon rangaistavuus (RL 45:9).....	1515
5.3.	Karkaaminen (RL 45:10).....	1517
6.	Kuuliaisuusrikokset (RL 45:11–15)	1521
6.1.	Sotilasesimiehen ja alaisen välinen suhde	1521
6.2.	Rangaistava esimiehen vastustaminen	1522
6.2.1.	Esimiehen väkivaltainen vastustaminen (RL 45:11)	1522
6.2.2.	Törkeä esimiehen väkivaltainen vastustaminen (RL 45:12)	1524
6.3.	Haitanteko esimiehelle (RL 45:13)	1524
6.4.	Niskoittelu (RL 45:14)	1525
6.5.	Yhteinen niskoittelu (RL 45:15).....	1526
7.	Esimiesrikokset (RL 45:16–17)	1526
7.1.	Esimiesaseman väärinkäyttäminen (RL 45:16)	1526
7.2.	Törkeä esimiesaseman väärinkäyttäminen (RL 45:17)	1529

8.	Muut rikokset (RL 45:18–19)	1529
8.1.	Sotilaan sopimaton käyttäytyminen (RL 45:18).....	1529
8.2.	Luvaton poliittinen toiminta (RL 45:19)	1530
9.	Sota-ajan rikokset (RL 45:20–26b)	1531
9.1.	Sotilasrikos sota-aikana (RL 45:20)	1531
9.2.	Taisteluvollisuuden rikkominen (RL 45:21).....	1532
9.3.	Sotakarkuruus (RL 45:22)	1533
9.4.	Vaarallinen sotilasrikos (RL 45:23)	1533
9.5.	Salahanke vaarallisen sotilasrikoksen tekemiseksi (RL 45:24).....	1533
9.6.	Sotavankeudesta pakeneminen (RL 45:25)	1534
9.7.	Sotavangin pakenemisen edistäminen (RL 45:26)	1534
9.8.	Esimiehen käsky (RL 45:26b).....	1534
10.	Soveltamisala (RL 45:27–29)	1535
10.1.	Sotilaat (RL 45:27).....	1535
10.2.	Sota-aika (RL 45:28).....	1536
10.3.	Soveltamisrajoitukset (RL 45:29)	1536
32.	RL 46: MAAHANTUONTIIN JA MAASTAVIENTIIN LIITTYVÄT RIKOKSET	1538
1.	Yleistä	1538
1.1.	Sääntelyn kehitys ja tausta	1538
1.2.	Yritys	1539
2.	Säännöstelyrikokset	1540
2.1.	Säännöstelyrikos (RL 46:1)	1540
2.1.1.	Säännöstelylainsäädäntö	1541
2.1.2.	Säännöstelyrikossäännökset ja legaliteettiperiaate.....	1543
2.2.	Törkeä säännöstelyrikos (RL 46:2).....	1544
2.3.	Lievä säännöstelyrikos (RL 46:3)	1545
3.	Tuonti- ja vientirikokset	1545
3.1.	Salakuljetus (RL 46:4).....	1545
3.2.	Lievä salakuljetus (RL 46:5)	1548
3.3.	Laiton tuontitavaraan ryhtyminen (RL 46:6).....	1549
3.4.	Lievä laitton tuontitavaraan ryhtyminen (RL 46:6a)	1551
3.5.	Tulliselvitysrikos (RL 46:7)	1552
3.6.	Törkeä tulliselvitysrikos (RL 46:8)	1555
3.7.	Lievä tulliselvitysrikos (RL 46:9).....	1557
3.8.	Vientitavaran alkuperää koskevan väärän tiedon antaminen (RL 46:10).....	1557
3.9.	Puolustustarvikkeiden maastavientirikos (RL 46:11)	1558
3.10.	Kaksikäyttötuotteiden vientivalvontailmoituksen laiminlyönti (RL 46:12)	1558
4.	Konkurrenssi	1559
5.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 46:13)	1559
6.	Määritelmät (RL 46:14)	1560
7.	Rajoitussäännös (RL 46:15)	1560
8.	Veron- ja tullinkorotuksen suhde salakuljetukseen ja tulliselvitysrikokseen (RL 46:16)	1561
33.	RL 47: TYÖRIKOKSET	1563
1.	Yleistä	1563
2.	Työsuojelua koskevat kriminalisoinnit	1566
2.1.	Työturvallisuusrikos (RL 47:1).....	1566
2.2.	Työaika-suojelurikos (RL 47:2).....	1571
3.	Työsuhdetta ja kollektiivista työoikeutta koskevat kriminalisoinnit	1573
3.1.	Työsyrintä (RL 47:3)	1573
3.2.	Kiskonnantapainen työsyrintä (RL 47:3a).....	1578
3.3.	Työntekijöiden edustajien oikeuksien loukkaaminen (RL 47:4).....	1582

3.4.	Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen (RL 47:5)	1583
3.5.	Työnvälityksen maksukiellon rikkominen (RL 47:6).....	1585
3.6.	Luvattoman ulkomaisen työvoiman käyttö (RL 47:6a)	1586
4.	Yhteiset säännökset	1588
4.1.	Vastuun kohdentuminen (RL 47:7).....	1588
4.2.	Määritelmät (RL 47:8)	1592
4.3.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 47:9).....	1597
34.	RL 48: YMPÄRISTÖRIKOKSET	1599
1.	Yleistä	1599
2.	Tunnusmerkit	1604
2.1.	Ympäristön turmeleminen (RL 48:1)	1604
2.1.1.	Ympäristön pilaaminen.....	1606
2.1.2.	Tietyt ympäristönsuojelu- ja jätelainsäädännön sekä EU-ympäristönsuojeluvoimien vastaiset teot	1609
2.1.3.	Valtion rajat ylittävä toiminta.....	1610
2.1.4.	Vaarantamisvaatimus.....	1612
2.1.5.	Konkurrenssi.....	1613
2.1.6.	Ympäristön turmeleminen muuttamalla	1613
2.1.7.	Tahallisuus	1614
2.1.8.	Oikeuskäytäntöä	1614
2.2.	Törkeä ympäristön turmeleminen (RL 48:2).....	1616
2.3.	Ympäristörikkomus (RL 48:3)	1619
2.4.	Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen (RL 48:4)	1621
2.5.	Luonnonsuojelurikos (RL 48:5)	1622
2.6.	Törkeä luonnonsuojelurikos (RL 48:5a)	1626
2.7.	Rakennussuojelurikos (RL 48:6)	1628
3.	Vastuun kohdentuminen (RL 48:7)	1631
4.	Hallintoakessorisuus	1633
5.	Vanhentuminen	1635
6.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 48:9)	1636
7.	Yritys	1637
8.	Ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehty ympäristörikkomus (RL 48:10)	1637
35.	RL 48A: LUONNONVARARIKOKSET	1639
1.	Luonnonvararikokset rikoslaissa	1639
2.	Metsästysrikkomus (RL 48a:1)	1640
3.	Törkeä metsästysrikkomus (RL 48a:1a)	1642
4.	Kalastusrikkomus (RL 48a:2)	1644
5.	Metsärikkomus (RL 48a:3)	1645
6.	Laiton Etelämanneralueen mineraaliesiintymään kajoaminen (RL 48a:3a)	1647
7.	Puutavararikomus (RL 48a:3b)	1647
8.	Laittoman saaliin kätkeminen (RL 48a:4)	1648
9.	Törkeä laittoman saaliin kätkeminen (RL 48a:4a)	1649
10.	Syyteoikeus (RL 48a:5)	1650
11.	Metsästyskielto (RL 48a:6)	1650
12.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 48a:6a)	1651
13.	Ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehty kalastusrikkomus ym. (RL 48a:7)	1651
36.	RL 49: ERÄIDEN AINEETTOMIEN OIKEUKSIEN LOUKKAAMINEN	1653
1.	Yleistä	1653
2.	Tekijänoikeusrikkomus (RL 49:1)	1656
2.1.	Rikoksen kohde.....	1658

2.2.	Muut rangaistavuuden edellytykset	1661
2.3.	Eryityiskysymyksiä	1664
3.	Teollisoikeusrikos (RL 49:2).....	1667
4.	Teknisen suojauksen kiertäminen (RL 49:3)	1671
5.	Teknisen suojauksen kiertämiskeinorikos (RL 49:4).....	1671
6.	Oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen loukkauksrikos (RL 49:5)	1672
7.	Syyteoikeus (RL 49:6).....	1673
8.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 49:7)	1673
37. RL 50: HUUMAUSSAINERIKOKSET		1675
1.	Yleistä	1675
1.1.	Säätelyhistoria	1675
1.2.	Huumetilanne.....	1677
2.	Huumaussainerikos (RL 50:1 ja RL 50:5.1)	1679
2.1.	Säätelyn kehitys.....	1680
2.2.	Huumaussaineet.....	1680
2.3.	Huumaussainerikoksen tekotavat.....	1685
2.4.	Laittomuus	1694
3.	Huumaussaineen käyttörikos (RL 50:2a)	1695
4.	Toimenpiteistä luopuminen (RL 50:7).....	1697
4.1.	Huumeiden oma vähäinen käyttö syyttämättä jättämisperusteen perusteena	1701
4.2.	Hoitoon hakeutuminen	1701
5.	Törkeä huumaussainerikos (RL 50:2 ja RL 50:5.2)	1702
6.	Huumaussainerikosten yksiköinti ja suhde muihin rikoksiin	1708
7.	Valmistelutyypiset rikokset.....	1710
7.1.	Huumaussainerikoksen valmistelu (RL 50:3)	1710
7.2.	Huumaussainerikoksen edistäminen (RL 50:4).....	1713
7.3.	Törkeä huumaussainerikoksen edistäminen (RL 50:4a).....	1715
8.	Menettämisseuraamus (RL 50:6)	1717
9.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 50:8)	1725
10.	Rangaistuskäytäntö huumaussainerikoksissa	1725
38. RL 50A: ALKOHOLIRIKOKSET		1728
1.	Yleistä	1728
2.	Tunnusmerkitöt	1729
2.1.	Alkoholirikos (RL 50a:1)	1729
2.2.	Määritelmät (RL 50a:4)	1737
2.3.	Törkeä alkoholirikos (RL 50a:2).....	1738
2.4.	Lievä alkoholirikos (RL 50a:3).....	1740
2.5.	Alkoholirikkomukset ja muut alkoholiin liittyvät rikokset ja rikkomukset	1741
2.6.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 50a:5)	1743
2.7.	Veron- ja tullinkorotuksen suhde alkoholirikokseen (RL 50a:6)	1744
39. RL 51: ARVOPAPERIMARKKINARIKOKSET		1748
1.	Arvopaperimarkkinoiden sääntelemisestä.....	1748
2.	Sisäpiirintiedon väärinkäyttö.....	1752
2.1.	Sisäpiirintiedon väärinkäyttö (RL 51:1)	1752
2.2.	Rahoitusväline	1753
2.3.	Sisäpiirintieto	1755
2.4.	Tekotavat	1762
2.5.	Syyksiluettavuus.....	1765
2.6.	Yritys	1766

2.7.	Törkeä sisäpiirintiedon väärinkäyttö (RL 51:2)	1766
2.8.	Sisäpiirintiedon ilmaiseminen (RL 51:2a)	1770
3.	Markkinoiden manipulointi	1772
3.1.	Kurszin vääristäminen (RL 51:3)	1772
3.1.1.	Säännöksen tavoite ja tausta	1772
3.1.2.	Tekotavat	1773
3.1.3.	Yritys	1781
3.2.	Törkeä markkinoiden manipulointi (RL 51:4)	1782
4.	Arvopaperimarkkinoita koskeva tiedottamisrikos (RL 51:5)	1784
4.1.	Säännöksen rakenne ja tavoitteet	1785
4.2.	Tekotavat	1785
4.3.	Syyksiluettavuus	1790
5.	Määritelmät (RL 51:6)	1791
6.	Soveltamisala (RL 51:6a)	1792
7.	Rajoitussäännös (RL 51:7)	1793
8.	Oikeushenkilön rangaistusvastuu (RL 51:8)	1798
Lähteet		1801
Oikeustapaushakemisto		1845
Asiahakemisto		1877